

اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی

فیلسوفان شیعه

www.ketab.ir

دکتر علی مرادزاده

مرداد ۱۴۰۰

اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی فیلسوفان شیعه

چاپ اول، مرداد ۱۴۰۰، شمارگان ۵۰۰ نسخه

دکتر علی مرادزاده

صفحه‌آرایی و ویراستاری: مریم مرادزاده. طرح جلد حسین مرادزاده

انتشارات ناد وابسته به مؤسسه فرهنگی هنری ناد جاوید

سرشناسه: مرادزاده، علی، ۱۳۴۰ -

عنوان و نام پدیدآور: اندیشه فرهنگی اجتماعی و سیاسی فیلسوفان شیعه/ علی مرادزاده؛

صفحه‌آرایی و ویراستاری: مریم مرادزاده

مشخصات نشر: تهران: انتشارات ناد، ۱۴۰۰.

مشخصات ظاهری: ۴۲۷ ص.

978-622-7764-04-8

شابک:

وضعیت فهرست نویسی: فیا

یادداشت: کتابنامه: ص. ۴۱۱.

موضوع: فیلسوفان شیعه Shiite philosophers

رده بندی کنگره: BP۲۰۱/۷۱

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۴۹۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۴۴۷۹۹۴

اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیا

تهران: میدان امام حسین (ع) - بن‌بست برخوردار - پلاک ۳ - واحد ۳

تلفن: ۰۲۱-۷۷۶۸۰۰۵۶

آدرس و تلفن نویسنده: ۰۹۱۲۲۱۷۴۸۲۲ - moradzadeh583

همه حقوق محفوظ است

فهرست مطالب

مقدمه	۷
بخش اول: مبانی و کلیات	۹
فصل اول: کلیات	۱۱
۱- مفهوم شناسی	۱۱
یکم) اندیشه	۱۱
دوم) اندیشه ورزی	۱۴
سوم) مسلمانان	۱۴
چهارم) شیعیان	۱۵
۲- اهمیت و ضرورت موضوع	۱۵
۳- روش شناسی موضوع	۱۷
۴- قلمرو بحث و ابعاد موضوع	۱۹
فصل دوم: چارچوب نظری، محور ها و مباحث اصلی اندیشه	۲۰
فصل سوم: ادوار و مسائل فلسفه و تأثیرات فرهنگی اجتماعی فیلسوفان	۲۴
بخش دوم: اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی ۳۱ فیلسوف شیعه	۳۷
فصل اول: اندیشه ابونصر فارابی	۳۹
فصل دوم: اندیشه شهاب الدین سهروردی (شیخ اشراق)	۵۷
فصل سوم: اندیشه خواجه نصیر الدین طوسی (محقق طوسی)	۶۴
فصل چهارم: اندیشه ابن سینا	۷۶
فصل پنجم: اندیشه ابوالحسن عامری	۷۹
فصل ششم: اندیشه ابوالحسن ابن مسکویه	۸۴

فصل هفتم: اندیشه سید حیدر آملی	۹۳
فصل هشتم: اندیشه میرداماد	۱۰۱
فصل نهم: اندیشه محمدباقر سبزواری	۱۰۳
فصل دهم: اندیشه ملاصدرا	۱۱۳
فصل یازدهم: اندیشه اخوان الصفا	۱۲۹
فصل دوازدهم: اندیشه ملا هادی سبزواری	۱۴۴
فصل سیزدهم: اندیشه سید جمال‌الدین اسدآبادی	۱۵۳
فصل چهاردهم: اندیشه محمدباقر صدر	۱۶۹
فصل پانزدهم: اندیشه سید محمدحسین طباطبائی	۱۹۶
فصل شانزدهم: اندیشه مرتضی مطهری	۲۲۵
فصل هفدهم: اندیشه سید محمد حسینی بهشتی	۲۵۲
فصل هجدهم: اندیشه امام خمینی (ره)	۲۶۵
فصل نوزدهم: اندیشه آیت‌الله سید علی خامنه‌ای	۳۰۳
فصل بیستم: اندیشه محمدنقی جعفری	۳۲۶
فصل بیست‌ویکم: اندیشه محمدنقی مصباح یزدی	۳۳۷
فصل بیست‌ودوم: اندیشه عبدالله جوادی آملی	۳۵۰
فصل بیست‌وسوم: اندیشه امام موسی صدر	۳۶۵
فصل بیست‌وچهارم: اندیشه هشت فیلسوف متأخر شیعه	۳۸۵
فهرست منابع	۴۱۰

مقدمه

اسلام؛ تنها دین جامع، کامل، جهانی و ابدی است که خداوند برای هدایت بشر و مدیریت دین و دنیای انسان و جامعه بشری فرستاده است، به تعبیر بهتر جامع‌ترین و کامل‌ترین و جهانی‌ترین شریعت آسمانی است. اسلام آخرین کتاب آسمانی به شمار می‌رود که خداوند برای کمال و سعادت ابدی بشر نازل کرده و به وسیله آن بر انسان اتمام حجت نموده است. دین اسلام تمام نیازهای فردی و جمعی بشر در ابعاد مختلف زندگی برای رسیدن به کمال و خوشبختی را مورد توجه قرار داده است. خداوند به این وسیله به هدایت و راهنمایی انسان برای رسیدن به تکامل عنایت خاصی دارد. اکثر آموزه‌ها و هدایت‌های این شریعت خاتم؛ معطوف به زندگی اجتماعی، صورت‌بندی نظام دسته‌جمعی، ارتباطات و معاشرت گروهی، تشکیل حکومت و تأمین نیازهای اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و اقتصادی فرد و جامعه بشری است. دین یک نعمت الهی بزرگ برای بشر است و بزرگ‌ترین نعمت به شمار می‌رود. انسان باید عظمت این نعمت و نقش آن در زندگی خویش را درک کرده و همواره شکرگزار آن باشد. شکرگزاری به معنای عمل به آموزه‌های دین است.

در قرآن کریم، مطلق اندیشه به‌ویژه در ابعاد اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی از اهمیت و جایگاه والایی برخوردار است. اصولاً اندیشه‌ها خاستگاه انگیزش‌ها و رفتارها به شمار می‌روند. کنش‌گری و واکنش افراد بر اساس نگرش و گرایش آنان شکل می‌گیرد. هر رفتار برخاسته از نوعی گرایش و نگرش خاص خواهد بود. به این صورت رفتارها ریشه‌ها و عوامل پیشینی دارند که از قبل در لانه ذهن پدیدار شده و پرورش یافته و در نهایت هم خروجی آن به شکل رفتار نمایان می‌گردد؛ بنابراین معمولاً رفتارها و گفتارها و کردارها به صورت تصادفی از افراد سر نمی‌زنند. شمار زیادی از آیات قرآن کریم به حوزه اندیشه ورزی اختصاص یافته است. پس از قرآن کریم، می‌توان سنت و سیره پیشوایان معصوم را منبع اصلی اندیشه و مبنای تولید فکر دانست. آنچه از پیغمبر اسلام و اهل بیت عصمت و طهارت برجای‌مانده است سرمایه ارزشمند هدایت و سعادت و کمال برای انسان قلمداد می‌گردد.

علمای دین پیوسته به تبیین و تفسیر اسلام پرداخته‌اند. آنان بر مبنای قرآن و سنت همواره تولید فکر کرده و اندیشه‌های فرهنگی، اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و روابط خارجی آنان معیار

کنش و واکنش مسلمانان قرار گرفته است. عالمان و اندیشمندان باایمان، پیوسته گروه مرجع برای مردم، مرجع تقلید مردم در احکام شرعی و پاسخگوی نیازها، سؤال‌ها و ابهامات در این زمینه بوده و هستند. آنان ستون‌های استوار دیانت در برابر تهاجم فرهنگی و فکری دشمنان بوده و با مجاهدت فکری خویش همواره از شریعت محافظت کرده‌اند. آنان پیوسته در طول تاریخ، پیشتاز مردم در نهضت‌ها و انقلاب‌ها و جنبش‌های فکری و اجتماعی و سیاسی به شمار رفته‌اند. هر جا نهضتی در مقابله با انحراف و بدعت و فساد رخ داده است علما و اندیشمندان اسلام پرچمدار و جلودار آن بوده‌اند. این نقش باید توسط اهالی قلم و بیان و پژوهشگران تبیین شده و این راه استمرار پیدا کند. این اثر درصدد است برای ماندگاری اندیشه‌های اسلامی و بازتاب مجاهدت فکری اندیشمندان و علمای بیدار اسلام تلاش نماید و تکلیف خود را در این عرصه به انجام برساند تا در جهاد فکری و فرهنگی مشارکت کرده باشد.

باید توجه داشت که در عصر حاضر؛ هرروز شاهد انتشار اثر جدیدی از تاریخ اندیشه بیگانگان و ترجمه آن‌ها به زبان فارسی هستیم؛ اما مسلمانان و شیعیان در برخی زمینه‌ها دچار غفلت، کوتاهی و عدم احساس مسئولیت و موقع‌شناسی شده و نسبت به تولید نظریه و تدوین و انتشار اندیشه فیلسوفان، متکلمان، فقیهان، مورخان، ادیبان و آثار ماندگار دیگر اندیشمندان خود اقدام کافی و قابل قبولی نمی‌کنند. برخی نیز با کمال تأسف اندیشه سرایی می‌کنند و بلندگوی نظریات و اندیشه‌های بیگانه و افکار انحرافی و یا خرافی شده‌اند. علما و اندیشمندان مسلمان به‌ویژه علمای شیعه امامیه در طول تاریخ آثار و نظریات ارزشمندی تدوین و تألیف یا شرح کرده‌اند. این آثار ماندگار باید برای نسل‌های آینده معرفی شوند. باید از آن‌ها نظریات مورد نیاز جامعه و جهان کنونی استخراج و ارائه گردد. دیدگاه‌های گذشته سرمایه فکری و بن‌مایه هویتی ایرانیان و شیعیان به شمار می‌روند. این سرمایه باید زایش داشته باشد، باید تفسیر و تبیین شود، از آن‌ها به‌تناسب نیازها و شرایط کشور و جهان از آن‌ها تولید فکر و تولید نظریه بشود. نظرات و راهبردهای جامعه‌شناسی، روانشناسی، سیاست، حکمرانی، مدیریت، ارتباطات و امثال آن‌ها باید از خلال اندیشه‌های مطرح استخراج گردد و مبنای عمل قرار گیرد تا نظریه‌های بیگانه که متناسب با شرایط و نیازهای جامعه خود ارائه شده‌اند سرزمین فکر و عرصه‌های حکمرانی کشور ما را تسخیر نکنند. با این توصیف کتاب حاضر اندیشه فرهنگی، اجتماعی و سیاسی شماری از فیلسوفان شیعه را تنظیم و ارائه می‌نماید.